

L7 – Město vs. venkov aneb prostředí ve kterém stárneme

CORE063 Příprava člověka, vědy a společnosti na rok 2060:
základy gerontologické gramotnosti

jaro 2023

Mgr. et Mgr. Marcela Petrová Kafková, Ph.D.

kafkova@fss.muni.cz

kancelář: 3.62

Úkol: Kde je lepší stárnout?

Jaké prostředí je vhodnější pro stárnutí? Město nebo vesnice?

Jaké výhody a nevýhody pro stárnoucí tato prostředí přinášejí?

Současné podoby stárnutí

- ve městech 75 % všech osob starších 60 let (ČSÚ 2010)
- relativně malá prostorová mobilita (Mikeszová, n.a.)
- senioři tráví většinu svého času v bezprostředním okolí bydliště (Baltes a Baltes, 1990)
- většina lidí zestárne v místě, kde prožila většinu svého produktivního života
- prostor a prostředí jsou od zkušenosti stárnutí téměř neoddělitelné (Sýkorová, 2008)

2 výzkumné projekty

- 1/ stárnutí v centrálních oblastech velkých měst
  - (Stárnutí v prostředí: regenerace, gentrifikace a sociální exkluze jako nová témata pro environmentální gerontologii GAP404/10/1555) (2010_2012)

- 2/ stárnutí v rurálních oblastech
  - (Stárnutí na venkově: nezodpovězené otázky environmentální gerontologie GA16-20873S) (2016-2018)

  - výběrové kvótní šetření v populaci 60+ a hloubkové rozhovory

Lucie Vidovičová
Lucie Galčanová
Marcela Petrová Kaňková
Dana Šikarová

Stáří ve městě,
město v životě seniorů

Lucie Vidovičová
Marcela Petrová Kaňková
Barbora Hubatková
Lucie Galčanová Batista

Stárnutí na venkově

Podoby aktivního stárnutí a kvalita
životu v rurálních oblastech

Kvalita života a prostředí

Phillips et al. (2005) tzv. environmentální kompetence

WHO (2007) „Prostředí města, budovy, dopravní systém a bydlení přispívají k mobilitě, zdraví, společenskému zapojení, a sebeurčení nebo naopak k izolaci, pasivitě a sociálnímu vyloučení“

Spokojenost s prostředím kolem bydliště

- město : 73 %
- venkov: 86 %

- senioři převážně spokojení

- klesá s věkem
- větší u vlastníků bydlení
- vyšší mimo Praha, Brno, Ostrava

Přináležitost k místu

- Lidé + prostředí = klíčový aspekt kvality života

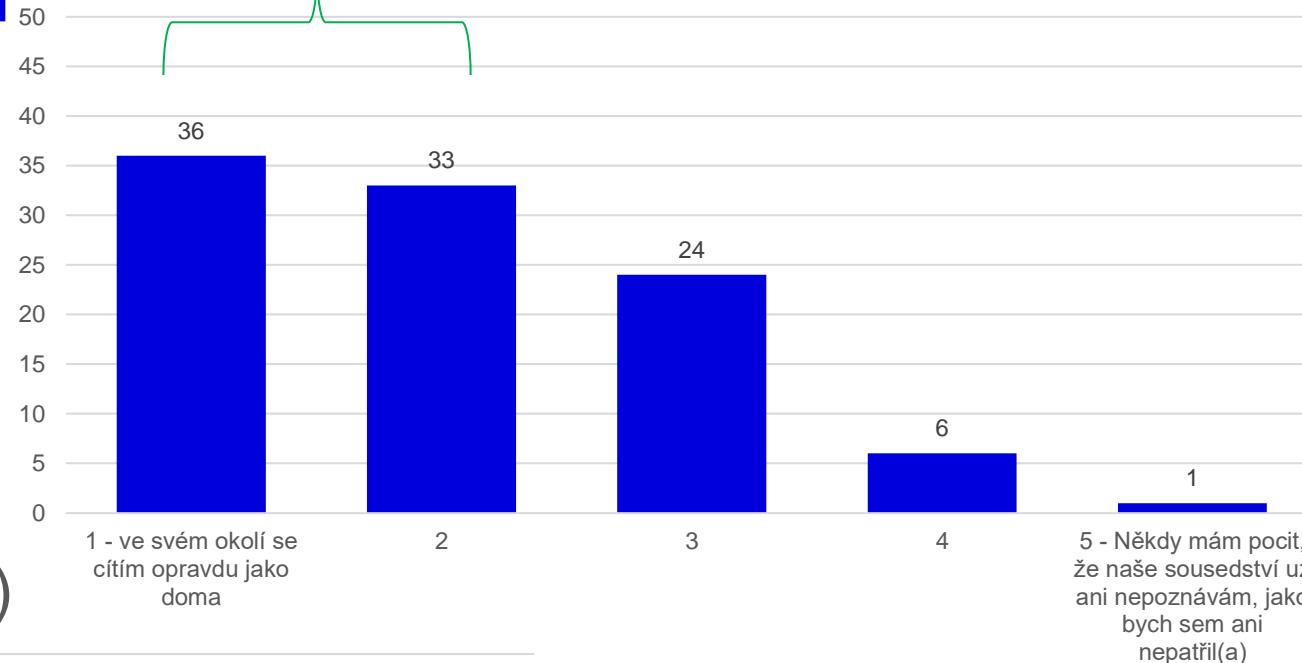
89 - 91 %

Obce a vesnice (%)

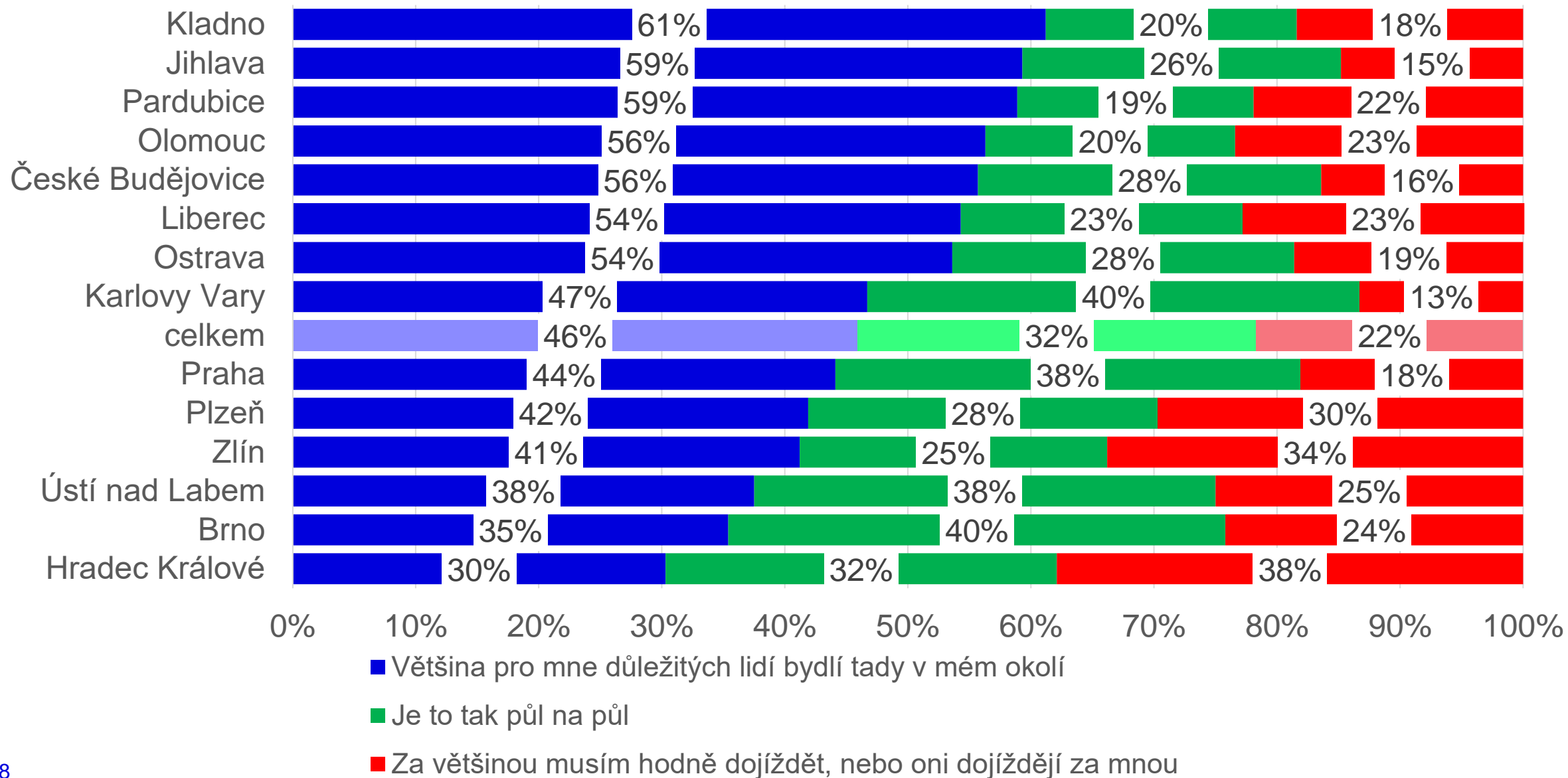

75 %

Města (%)

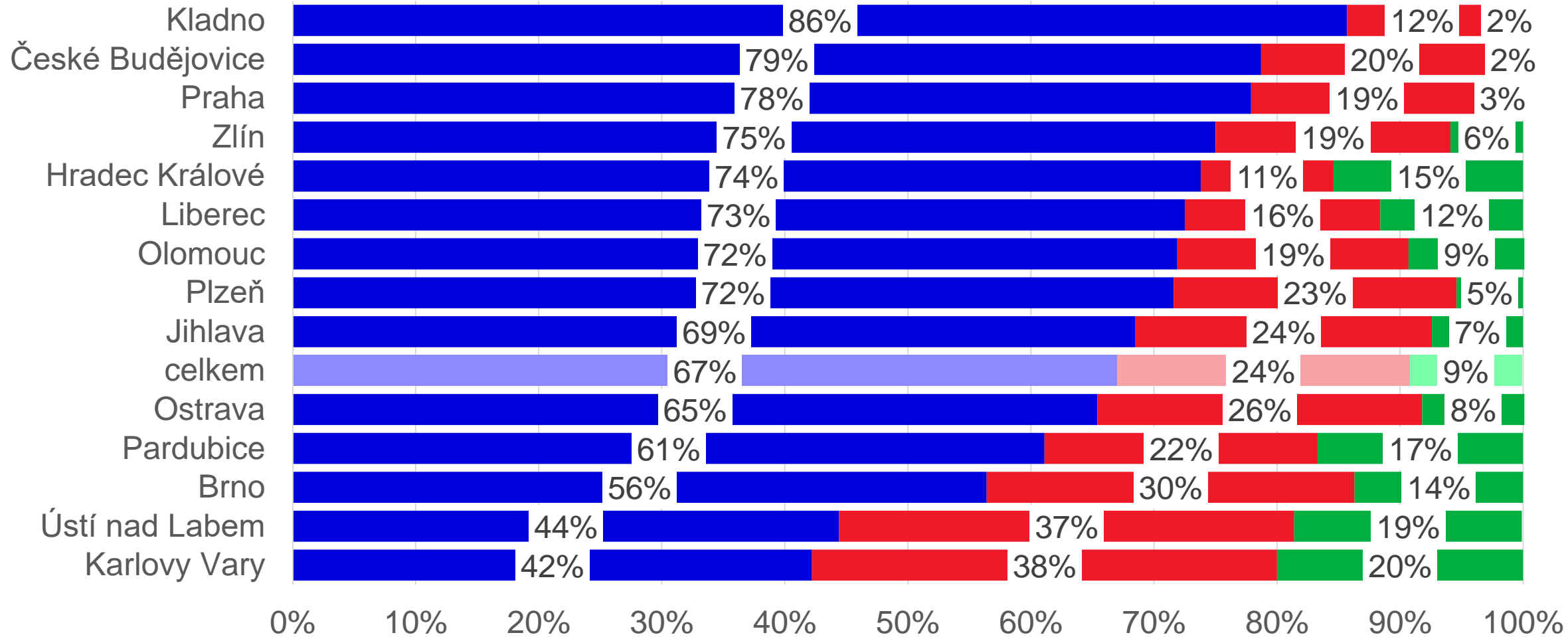

Dostupnost blízkých lidí

Dostupnost služeb

■ Většina obchodů a služeb je tady v mém okolí

■ Je to tak půl na půl

■ Za většinou musím hodně dojíždět, nebo mi je dovážejí

Bydlení a rezidenční historie

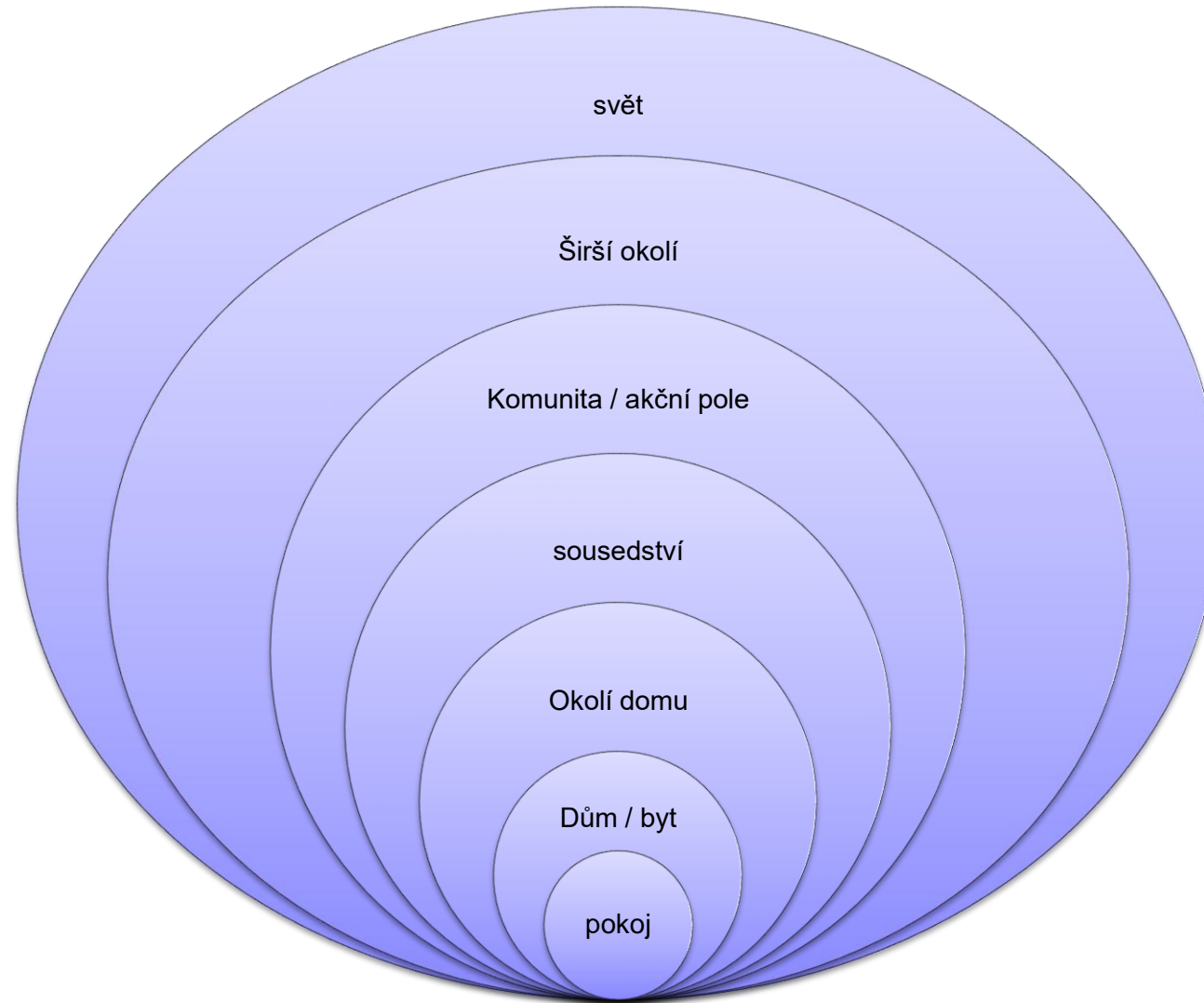
- Senioři dlouhodobými uživateli svého prostředí (Lanspery 2002)
- Ve svém městě/vesnici žije od narození 63 % / 62 % seniorů a seniorek
- 24 % městských žije od narození ve stejném bytě / domě

Mobilita

- Prostorová mobilita – prvek spojující jedince se sociálním a fyzickým prostředím, umožňuje saturaci mnohých potřeb
- Mobilita, možnost vyjít ven zásadními prvky pro kvalitu života seniorů i když není úplně jasné jejich vzájemné působení
- Ženy vyšší míry omezení a větší riziko mobility disability než muži

Model mobility ve stáří

sedm zón životního prostoru (podle Webber, Porter, Menec 2010: 446)

Predispozice venkovní mobility – dostat se z bytu ven

- potíže s chůzí do schodů 50 % mužů a 80 % žen 75+ let (Evropské výběrové 2011:51)
- překonat při vstupu do bytu schody
  - 85 % v centrech velkých měst
  - 73 % v městech do 5 tis. obyvatel
  - 55 % ve významně venkovských obcích
- navzdory překážkám jsou pravidelnými uživateli venkovních prostorů, naprostá většina vychází několikrát týdně

Vychází ven (%): Denně 67 %, několikrát týdně 26 %

		Četnost vycházení z bytu/domu (v %)		
		denně	vícekrát týdně	méně často
pohlaví	ženy	65	27	8
	muži	70	24	6
věk	60–69 let	78	20	2
	70–79 let	61	33	7
	80+ let	45	34	21
vzdělání	ZŠ	47	41	13
	vyučen(a)	66	25	8
	SŠ	75	21	4
	VŠ	75	22	3
příjem	nízký	61	30	10
	střední	65	31	4
	vysoký	82	13	5
celkem		67	26	7

Převažující vzdálenost od domova ve které respondent tráví čas (%)

	celkem	ženy vs. muži	60-69 /80+ let	ZŠ/VŠ vzdělání
většinou v okolí	40/ 50	44 /33	29 / 65 37/84	53 /32
jezdí i daleko	16 / 14	13 /19	20 /7	12 /23
to je různé, dle potřeby	45/ 36	43 /48	51 /29	35 /44

horší zdraví
nižší příjem

menší mobilita

VENKOV

Pes

- Výrazný podpůrný prvek mobility
- 13 % vlastní psa
- Psychologický prvek poskytující jistotu a pocit bezpečí
- Motivace jít ven
- Příležitost k sociálním kontaktům

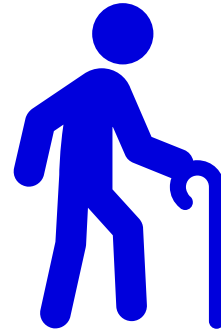

Sledování dění z okna

- Strategie kompenzující ztrátu přímého kontaktu s venkovním prostředím
- Potřeba vizuální vzájemnosti
- Povzbuzuje vytváření a udržování sociální podpory v rámci sousedských vztahů
- Významný zdroj participace
- Doplnkový zdroj identity stárnoucího člověka
- S omezeními mobility kvalita okolní a jeho vizuální dostupnost zásadním prvkem kvality života
- Důležité i pro estetickou dimenzi spojenou se zelení ve městě

Mobilita - chůze

- Základní způsob pohybu po městě
- Ve městě slouží i k zajištění nákupů a služeb

– Lavičky

- Venkov 23 % v obci
- Město 13 % v centru

je dost pohodlných laviček

Přístupné toalety

- Ve městech ø 28 % (zcela)spokojeno s dostupností v centru
- Olomouc 9 %
- Jihlava 54 %

Mobilita – auto - řízení

MĚSTO

– Držitelé řidičského průkazu

- M 82%,
- Ž 38 %

– Auto řídí

- pravidelně – 30 %,
- občas – 30 %,
- již neřídí 40 %

VENKOV

– Držitelé řidičského průkazu

- M 88%,
- Ž 36 %

– Auto řídí

- pravidelně – 42 %,
- občas – 28 %,
- již neřídí 30 %

Mobilita – MHD a veřejná doprava

MĚSTO

- 24 % používá MHD denně,
- 42 % týdně
- Ve věku 80+ let 17 % denně a 39 % týdně
- 86 % má zastávku blízko
- 87 % považuje MHD za dobře organizovanou vzhledem k jejich aktuálním potřebám

VENKOV

- 25 % používá denně či týdně
- 26 % nepoužívá nikdy
- 53 % jezdí alespoň jednou za hodinu
- 92 % dostupný autobus
- 43 % dostupný vlak

Senioři aktivními uživateli venkovního prostředí (město)

- Průměrně tráví venku více než tři hodiny
- S věkem výrazně klesá
- Vliv i kulturní a ekonomický kapitál jednice
- Lidé trávící venku více času se cítí šťastnější a méně osamělí
- Ženy častěji v blízkosti bydliště, muži více vyjíždějí do větší vzdálenosti

- 47 % nejistých na nových místech, 26 % rádo zkouší nové cesty
- Potřeba obeznámenosti s prostředím, výhody rutinního chování
- Adaptabilita na prostorové změny stoupá s vyšším kulturním kapitálem (vzděláním)

Sousedské vztahy

- Často dlouhodobé /celoživotní (společné vzpomínky na dětství)
- Kvalita závislá na dynamice změn v sousedství
- Dobré sousedství menší pocit osamělosti
- (velmi) dobré vztahy 67 % ve městech a 82 % na venkově
- Dobří přátelé mezi sousedy 83 % venkov, 65 % města

Sousedské vztahy

a když někde jdu, tak s každým můžu promluvit, ne, netykám si s každým, ale s každým se pozdravíme a prohodíme pár slov.

Bohuslava (62 let, žije s manželem)

Rád tam idu, třeba jenom posedím tam na těch náspjach, povykládám si, A takžeee to, dívám se, co udělali. A zase jdu dál o dům, stavím se u (kamaráda), dáme si po dvou štamprličkách.

Leopold (80 let, žije sám)

My máme dobrý sousedský vztahy proto, protože sme tady sami. (...) tak nás berou úplně normálně... my žádný nějaký velký ty kamaráčofty nevyhledáváme, ale prostě snažíme se s těma lidma vyjít dobře jo... normálně

Svatava (67 let, žije s manželem)

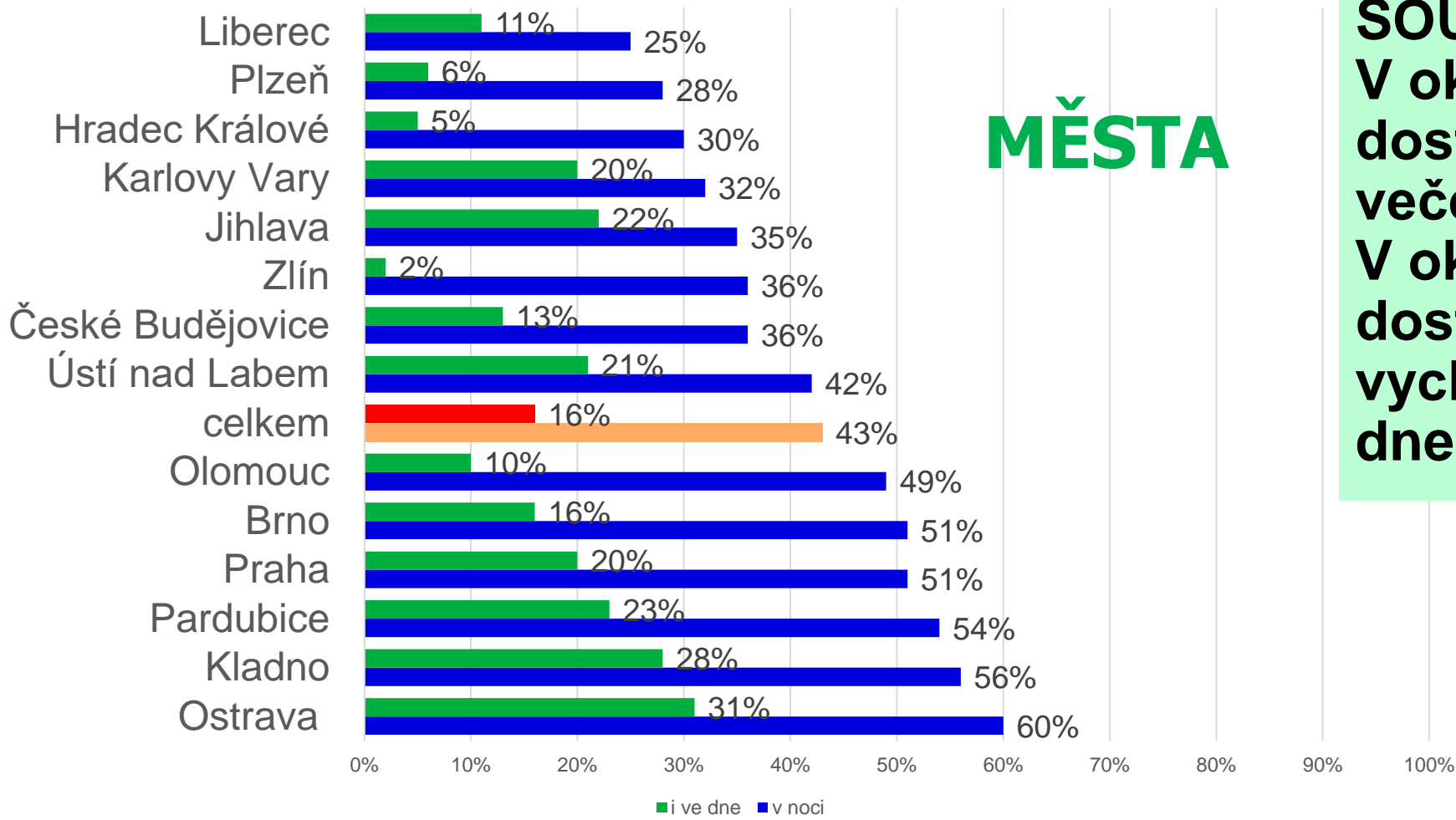

(Ne)bezpečná sousedství

- Thomasův teorém
- pokud je nějaká situace definovaná lidmi jako reálná, stává se reálnou ve svých důsledcích

Nemůžu nic, protože já se bojím. Na tom Karlovým náměstí, na tom Václavským náměstí, tam když jako i ve dne se stane, že vám takhle jako řekněme vám řetízek kouká, tak klidně jde kolem vás takhle vám ho utrhne a uteče. To už se stalo mockrát, jo. Nebo já mám kámošku, tak jsme procházeli Můstkem a strhli jí kabelku, jo. Jak šla, tak prostě vzali za a strhli jí kabelku, vona měla veliký štěstí, že měla to na rameni a ruku v kapse, jo takže. Takže já osobně se bojím jít kamkoliv večer po šestý hodině vůbec ne (Uršula, Praha).

MĚSTA

SOUHLAS S:
V okolí mého bydliště je dost nebezpečné chodit večer ven.
V okolí mého bydliště je dost nebezpečné vycházet ven i během dne.

VENKOV
 – 7 % ve dne
 – 15 % v noci

- ale obce přechodného typu s výrazně městskými znaky → 17 % ve dne, 37 % v noci

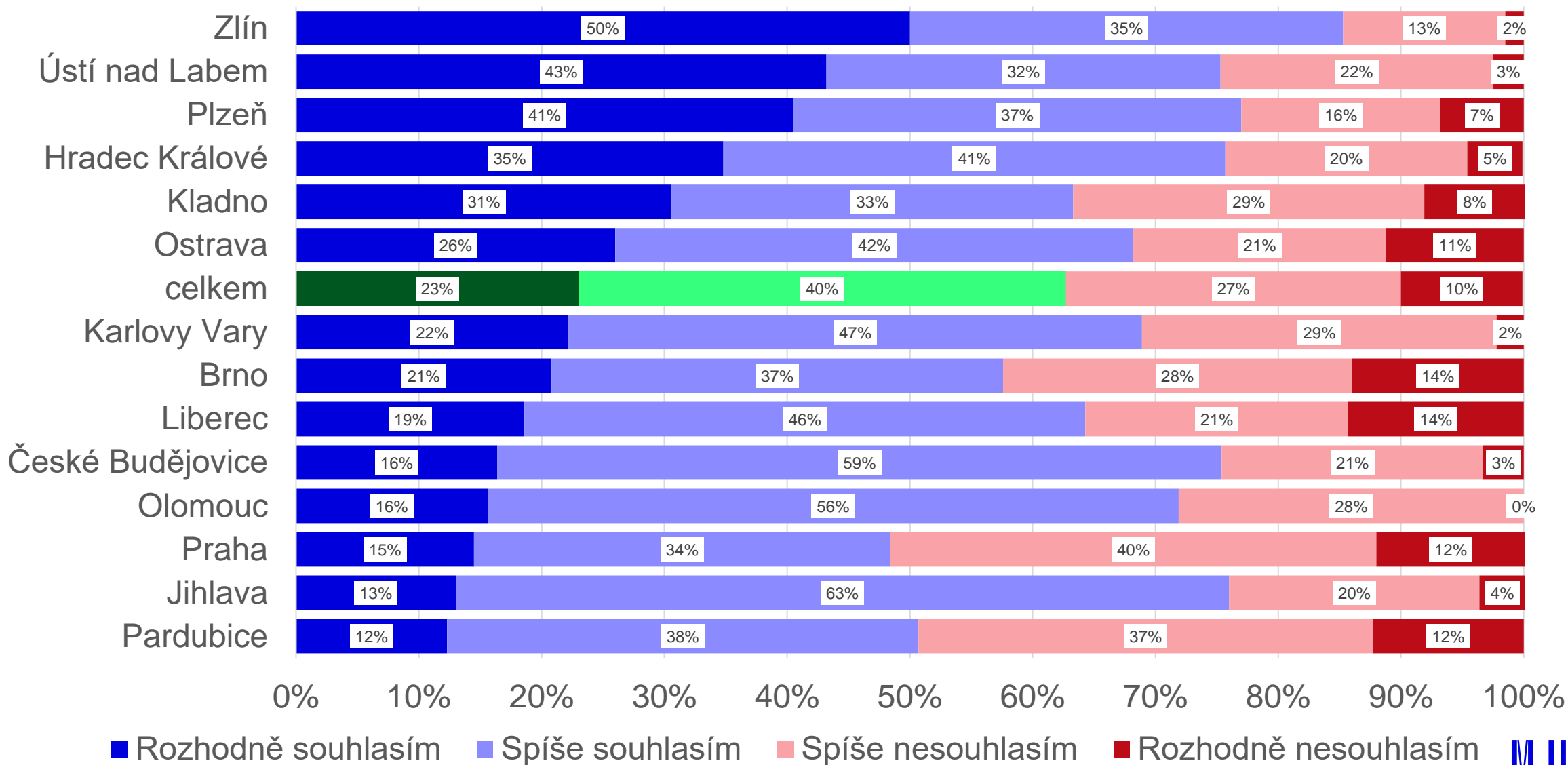
Zeleň – zásadní význam

Estetická, relaxační dimenze – strážce času

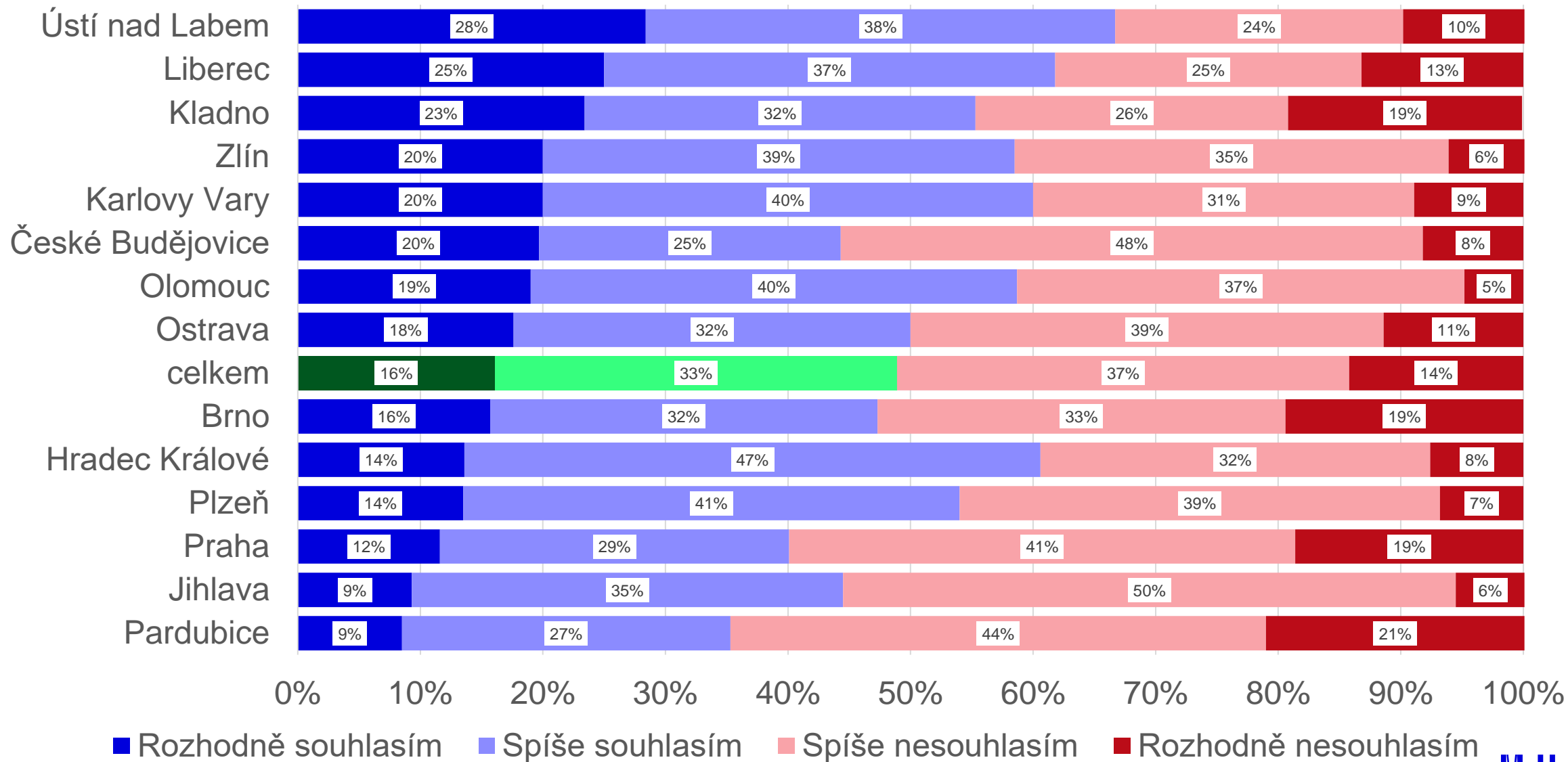
vnímání konkrétních stromů a keřů ne zeleně obecně
emocionální vazby
pocit bezmoci vůči zásahům

V našem okolí je dost zeleně

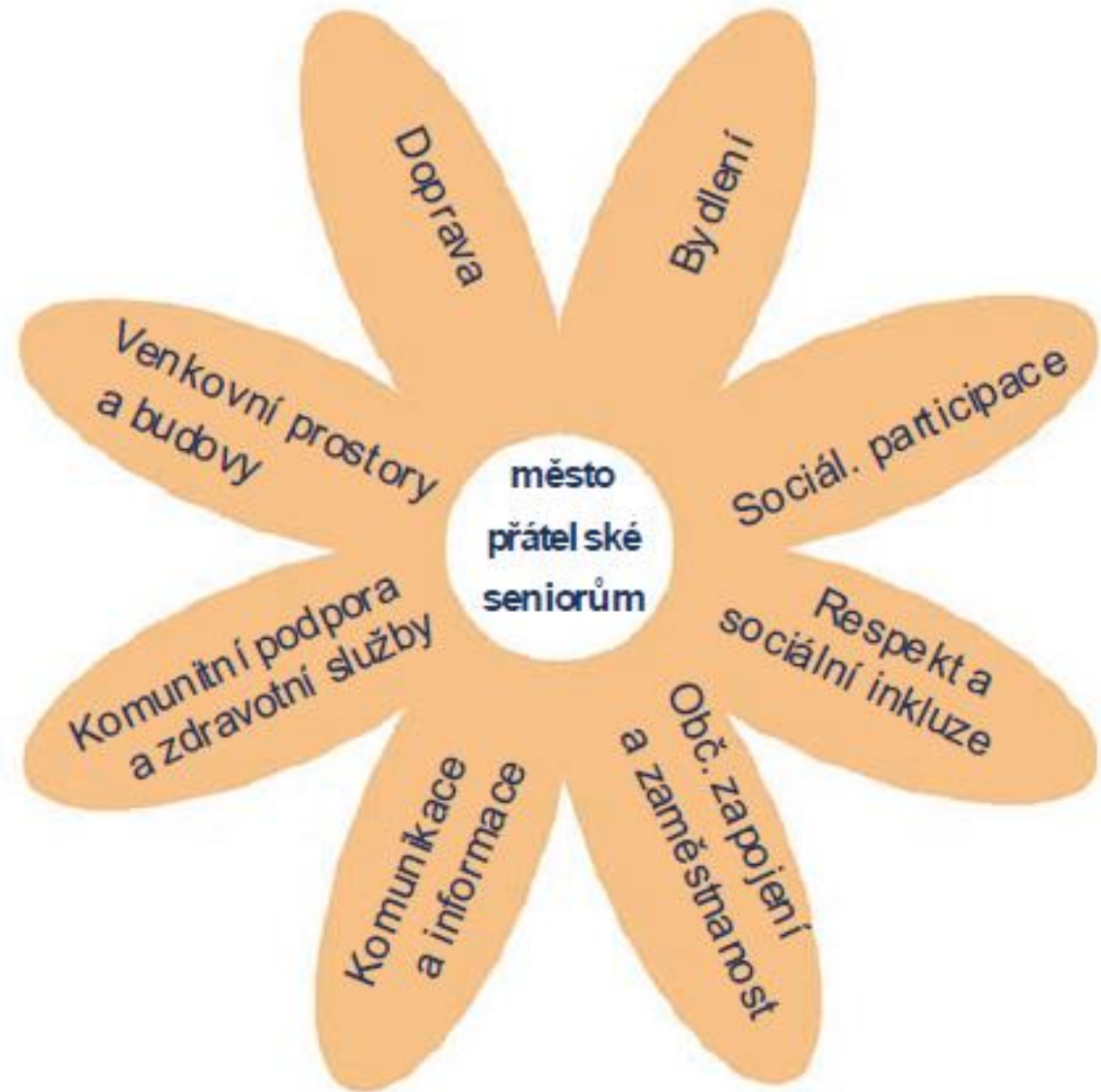
Za svého bytu/domu mám krásný výhled

HODNOCENÍ PROSTŘEDÍ MĚST VĚKOVÁ PŘÁTELSKOST

Věková přátelskost (age-friendliness)

Část Venkovní prostory a budovy

– Na základě kapitoly z příručky WHO ohodnoťte Brno

Environmentální bariéry

